

De khalifaten zijn bezwaken. De Mohamedaansche Staten van de Zuidkust der Middellandsche Zee: Egypte, Kyrenaea, Tripolis, Tunis, Algiers, Marokko — het zijn alle wingewesten geworden onder het bestuur der Europeesche Christen-rijken. In Engelsch en Nederlandsch Indië, in Perzië en China, nergens hebben zij meer dan den schijn van gezag overgehouden.

De Saracenen-toren is een ruïne. De Mohamedaansche Staten gaan te niet, als alle theokratische staten. Maar de Islam is daarmee nog niet overwonnen; verre van daar. Mohameds religie breidt zich uit over Afrika en Azië, en snelt het Evangelie van het Kruis voorbij en vooruit, dwars door de Sahara heen, de oerwouden in, over den Himalaya naar Tibet, naar China, naar Siberië, en de stil-peinzende hulde aan den lotos wordt verdrongen door den gebiedenden herautroep: Daar is geen andere God dan God!

Europa strijdt, en Azië ontwaakt. Van uit Azië bezien, is Europa slechts een nietig schiereiland. Azië ontwaakt — wij zijn groote dingen wachtende.

W. H. K.

DE GROOTE LEVENSWET

DOOR A. VAN HOOGSTRATEN—SCHOCH.

Wet niet, of dit het eerste werk van deze schrijfster is. Indien ja, dan is er een reden van verheuging temeer over 't verschijnen van dezen roman, want dan zijn we niet alleen een boek, doch ook een schrijfster rijker geworden. En een schrijfster, die inderdaad wat belooft voor de toekomst.

Natuurlijk, er zijn fouten en vlekjes aan te wijzen in dezen roman. Maar in welk boek kan men dit niet? Doch de goede eigenschappen zijn veel meer dan de minder gebrekkige, en dit zegt genoeg.

't Verhaal is vlot geschreven, leest prettig en de menschen zijn niet maar figuren uit een boek, doch werkelijk levende en handelende personen.

Voor hen, die „De groote levenswet” nog niet lezen, eerst een kort resumé. 'k Trof wel laatst de aanmerking aan, gericht tot critici, die een dergelijk uittreksel gaven, dat het verstandiger was en ook voordeliger voor den uitgever, het publiek niet aldus in kennis te stellen met den inhoud van een werk. Dit zou waar zijn, als men een boek kende, wanneer men wist, wat er in stond. Niet echter het onderwerp zelf van een boek, maar de manier, waarop de auteur dit onderwerp behandelt, beslist over de kunstwaarde van een werk. Men kan louter menschen, die aan kunst doen, ten tooneele voeren en toch nog geen kunstwerk geleverd hebben. En omgekeerd.

Dus een resumé. Arda, de eenige dochter van een predikant, keert na een zesjarig verblijf op een Fransche kostschool naar huis, dat is naar de pastorie van één onzer Noordzee-eilanden, terug. Haar vader verwacht, dat ze nu voortaan haar tante (Arda's moeder is reeds lang dood) zal helpen bij de huishoudelijke werkzaamheden, en dat ze verder hem zal terzijde staan in 't bezoeken van zijn zieken en 't verlenen van die hulp, waarvoor bij een man de handen verkeerdt staan. Arda voelt echter, reeds vóór ze thuis is, dat ze dit niet zal kunnen.

Op de vraag van het hoofd der school, of ze blij is, naar huis te gaan, antwoordt ze: „Nee,” welk antwoord ze nader motiveert met de woorden: „Omdat het er zoo stil is, made-moiselle, in de plaats waar ik woon; omdat er nooit iets gebeurt, nooit iets te genieten valt voor een jong meisje; omdat vader opgaat in zijn werk; omdat tante zoo akelig ouderwets goed is; omdat zij zoo verlangen, dat ik thuis kom en omdat ik weet, dat ik ze zoo vreeselijk zal teleurstellen.”

Nu ben ik niet erg op de hoogte met kostscholen en vooral niet met Fransche, maar ik zou zoo zeggen, dat Arda's vader, door haar naar een dergelijke inrichting te zenden, zelf oorzaak is geweest van zijn teleurstelling. Want het lijkt mij toe, uit het weinig, dat wij er van lezen, dat dit niet precies het milieu was, waarin Arda gevormd kon worden tot hetgeen men van haar verwachtte. Ook had de schrijfster ons wel wat nader mogen inlichten omtrent hetgeen ik nu maar eens noemen zal

de wereldlijke positie van dominé Van Zuilichem. Zoo heel gewoon is het onder ons toch niet, dat predikanten hun dochters kunnen zenden en zoo lang kunnen zenden, naar een buitenlandsche kostschool. Ook blijkt het later, dat deze dominé zijn kennissen zelfs heeft onder adellijke dames. En toch reeds vijftien jaar in een zeer eenvoudige eilands-gemeente. Omdat hij hiertoe roeping gevoelde? Omdat hij te veel kamergeleerde en te weinig man van de wereld was? Waarschijnlijk beide. Maar de schrijfster had niet verkeerd gedaan, met hiervan een weinig meer te zeggen.

Arda's voorgevoel heeft haar niet bedrogen. Ze houdt het werkelijk niet uit op haar eiland. Zelfs de liefde van Onno, haar vroegeren speelmakker, nu zelf aanstaand predikant, kan haar niet binden, omdat ze Onno nog beschouwt als een broer. Tante Sabine, die niet alleen een uitstekende huishoudster, maar ook een verstandige vrouw blijkt te zijn, raadt zelf haar broer aan, Arda haar zin te geven. Zoo wordt ze dan secretaresse bij mevrouw Van Heelsum, een bekende vrouw in Amsterdam, die in allerlei besturen zit en een groote kracht is op maatschappelijk gebied, zooals Arda zelf haar voorstelt aan haar vader. Op reis naar Amsterdam heeft Arda nog een avontuur, dat ik liever zou gemist hebben in het boek, niet omdat ik het verkeerd vind over dergelijke dingen te schrijven, maar omdat het mij te onwaarschijnlijk voorkomt. Arda is niet het onnoozele gansje, dat zich zoo maar door den eerste den beste laat inpotten, en Onno komt een beetje al te mooi net op tijd om in te grijpen. „Onno, je spreekt in boekentaal,” zei Arda bij zekere gelegenheid. Hier had ze kunnen zeggen: „Onno, je lijkt een echte romanheld.” Dat Arda nu haar ideaal, om iets te beteekenen, veel meer nabij komt, kan ik juist niet vinden. We lezen er meer van hoe ze omgaat met Barbara, 't kleine meisje van mevrouw Van Heelsum, en hoe ze een prettige kameraad is voor Eduard, den zoon van 't echtpaar, dan dat we haar zien in haar hoedanigheid van secretaresse. Ze treedt wel als zoodanig op, maar we voelen aan alles, dat aangewaaide ideeën, en niet eigen neiging en aanleg haar tot dit leven dreven.

Wat verder van belang is in haar Amsterdamsch leven, is haar kennismaking met mijnheer Strakke van Voorschoten en met diens tante, freule Van Almonde. De heer Strakke van Voorschoten begon een groote plaats in te nemen in Arda's hart en zij in 't zijne, maar zij nam die plaats onrechtmatig in, daar genoemde heer reeds, zij 't niet publiekelijk, verloofd was met een jong meisje van zijn eigen stand en uit zijn eigen kring. Freule Van Almonde, toevallig binnenkomend op het kritieke oogenblik, dat Strakke van Voorschoten 't beslissende woord zou spreken, wist dit te verhinderen, en herinnerde Arda tevens den avond daarna aan 't geen zij ook wel gehoord van de betrekkingen tusschen dien mijnheer en juffrouw Van Sterkenburg. De freule deed dit op de haar eigen origineele, juist niet zachtzinnige manier, maar toch blijkt uit alles, dat het kleine freuletje een hart van goud had. Dienzelfden avond nam ze Arda mee naar een vergadering in 't wijklokaal, en daar hoorde het jonge meisje Onno spreken over den tekst: „Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen.” Nu aan Arda ontvallen was, wat ze als het geluk beschouwde, treffen die woorden haar. Ze zag nu waarom ze eigenlijk naar de groote stad gekomen was, en dat ze met daarheen te gaan haar eigen werk in Gods Koninkrijk verzuimd had. Mevrouw Van Heelsum was ook juist door de ziekte van haar dochterje tot het inzicht gekomen, dat ze wel voor de materiële belangen van haar gezin had gezorgd, maar dat ze alle geestelijk contact met haar man en kinderen verbroken had door haar ijveren voor allerlei andere dingen. Daar ze zich nu voortaan geheel aan haar gezin wil geven, heeft ze geen secretaresse meer noodig, en staat het Arda vrij, naar haar eiland terug te gaan, wat deze ook doet. De tijding van de nu officiële verloving van Strakke van Voorschoten met Ada van Sterkenburg maakt haar wel eventjes ziek, maar de blijde lentelucht helpt mee om er haar nog al gauw bovenop te brengen! Ze wijdt zich nu aan het dichtstbijzijnde werk en begint langzamerhand te bemerken, dat Strakke van Voorschoten toch niet zoo'n groote plaats in haar hart bekleedde als ze wel meende, maar dat Onno de oudste rechten had. Als deze dan nog eens komt, waarschijnlijk wel ingelicht door tante Sabine, bekend ze, dat ze nu wachtte op hem.

Enkele kantteekeningen gaf ik reeds. Nu in 't algemeen nog dit: heel diep vat de schrijfster de problemen niet op. Arda's mee willen doen aan 't publieke leven is meer een offeren aan de heerschende mode dan een gevolg van aanleg en karakter. Daarom kan dit boek ook niet genoemd worden een bestrijding van 't feminisme. Als Arda in andere omstandigheden had verkeerd, d. i. de jongste was geweest van veel zusters, zou tegen 't in betrekking gaan niets in te brengen zijn geweest.

't Is het motief, dat hier den doorslag geeft. Eigenlijk is mevrouw Bronkhorst het meest type van de geëmancipeerde. Bij mevrouw Van Heelsum gaat de bekeering ook wel wat vlug. Vooral daar een man, als mijnheer Van Heelsum is, toch moeilijk aan een ontwikkelde vrouw achting kan inboezemen. Hier staan we ook voor de vraag: hoe vonden die twee elkaar? Ook wat Arda voelde voor Strakke van Voorschoten, blijkt ten slotte geen echte liefde te zijn geweest. Als zij met hem getrouwd was, zou ze naar alle waarschijnlijkheid zich onvoldaan hebben gevoeld na verloop van zeer korten tijd. Dat het probleem ook dieper kon opgevat worden, voelt de schrijfster zelf, als ze de kleine freule Van Almonde laat zeggen: „Er zijn wonden, kind, die men nooit aanraakt.” Maar er is tevens groote levenswijsheid in wat zij er aan toevoegt: „Je mag je nooit toeëigenen, wat God niet voor je bestemde.” Als hiernaar meer gehandeld werd, zou er minder gezondigd worden. Een verdienste vind ik het, dat mevrouw Van Heelsum niet is een overdreven-sterk geteekend type, maar een werkelijk sympathieke vrouw, die naar haar beste weten voor man en kinderen zorgt en niet aarzelt haar ideeën te herzien, als ze merkt, dat ze gedwaald heeft. Al heeft m. i., naar 't geen ik reeds opmerkte, die omkeer wat te veel zonder strijd plaats.

En de schrijfster verwijten, dat ze Arda teekende, gelijk ze deed, doe ik ook allerminst. Juist zoo is Arda een meisje, als er zeer vele zijn, dat meedoet met de nieuwere ideeën, omdat dit nu eenmaal er bij hoort, omdat het iets is, dat in de lucht zit, iets als mazelen of kinkhoest, zou het kleine freuletje zeggen. Menschen, die diep leven, zijn er niet zoo erg veel, zelfs niet onder hen, die toch oprecht vrome Christenen zijn. En daarom hebben de menschen als alle andere er ook zeer zeker recht op, in de literatuur vertegenwoordigd te worden.

Freule Van Almonde is geen mensch als alle andere. Dan was ze opgestoven, toen de diligence-conducteur zoo typisch bezorgd uitriep: „Hola! oude jonge vrouw, val der niet af, je bent nog niet waar je wezen moet!” En dominé Van Zuilichem en tante Sabine zijn ook in zekeren zin van een bijzonder soort. Van Onno valt minder te zeggen: hij is de held, zooals die in boeken voorkomt, maar van zijn eigenlijk karakter merken we niet veel.

Alles te zamen genomen zijn we blij met het verschijnen van dit boek, en wenschen we de schrijfster toe, dat ze na studie van menschen en omstandigheden onze Christelijke literatuur moge verrijken met meerdere werken, die de goede eigenschappen van: „De groote levenswet,” behouden hebben, en waarin de kleine tekortkomingen, die noodzakelijkerwijs aan menschenwerk eigen blijven, tot zoo weinig mogelijk teruggebracht zijn.

J. M. WESTERBRINK-WIRTZ.

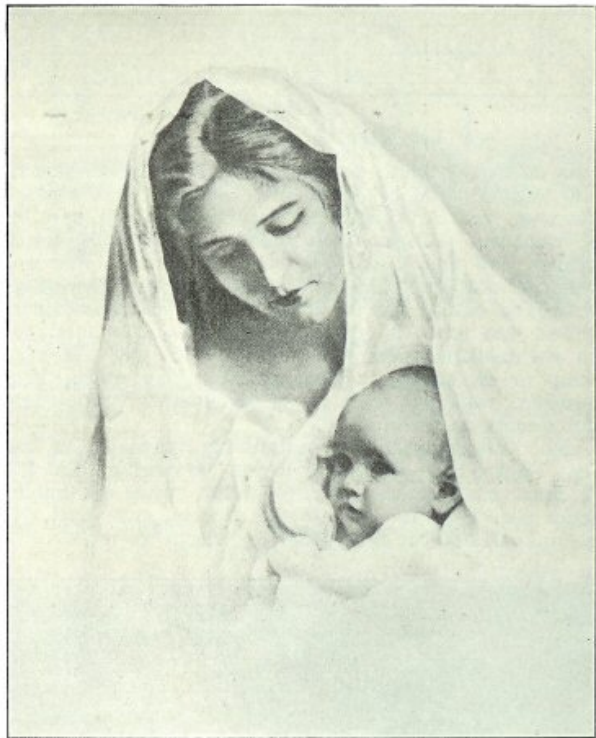
Regeeringsbrood.

De tijden van den oorlogsnood,
Ze gaven ons regeeringsbrood,
Regeeringsspek, regeeringsboonen...
Geef daarbij nog regeeringsloonen,
Dan zijn we toch, of ik vergis me,
Heel ver op weg naar 't socialisme.

Gordijnen.

Nauw waagt de zon het, te verschijnen,
Of gij verjaagt ze met gordijnen.
Gij vreest toch vast niet bij geval,
Dat ooit de zon u kwaad doen zal?
Of doet gij in uw huis misschien,
Wat niet het zonnelicht mag zien?

LUCTOR.

MOEDERWEELEDE.

Uitslag der Vischvraag uit No. 20.

PRIJSRAADSEL No. 2.

Dertig hengelaars hebben getoond, geduld genoeg te hebben het net uit te werpen om het niet eerder dan na een ruime vangst weer in te halen.

Het aantal visschen, of laat ik liever zeggen: dieren, die hun voortdurend verblijf in zout- of zoet water hebben — want er zwommen en kropen heel wat niet-visschen door! — liep van 34 tot 137.

Velen noemden ook vliegende visschen, die we *niet* goedgekeurd hebben, daar zij niet *voortdurend* verblijf in het water houden.

Enkelen hadden visschen met twee verschillende namen tweemaal genoemd, wat natuurlijk ook niet toegestaan kon worden, of èn den vreemden èn den Nederlandschen naam genomen.

De tien bekroonde oplossingen behooren aan de volgende inzenders(sters):

1. M. ZWIJNENBURG, Utrecht.
2. MEJ. E. HOMBURG, Ablasserdam.
3. JONGEJUFFR. C. M. VAN NES, Rijsoord.
4. A. 'T HART, Maassluis.
5. D. HORTENSIUS, Hazerswoude.
6. MEJ. B. JENSEN, Amsterdam.
7. R. A. N. VERVEEN, Scheveningen.
8. M. C. VAN HEERDE, Nunspeet.
9. WILLEM TOM DZN., Hilversum.
10. T. C. DERKSEN, Gouda.

Aan elk hunner zal een gebonden deeltje **Heimans en Thyse** toegezonden worden!